

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
KRIMINAALÕIGUSE, KRIMINOLOOGIA JA KOGNITIIVSE PSÜHHOLOOGIA
ÕPPETOOL

Mattias Jõgi

TAHTLUSE VORMID NING NENDE ERISTAMINE TEOORIAS JA PRAKTIKAS

Bakalaureusetöö

Juhendaja A. Soo

2010

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
I peatükk.....	5
1. Tahtlus Ameerika Ühendriikides.....	5
1.1. Range või absoluutne vastutus.....	7
2. Mandri-Euroopa õigussüsteemide tahtluse vormid.....	8
II peatükk.....	11
1. Tahtluse vormid 1935. aastal jõustunud kriminaalseadustiku järgi.....	11
2. Tahtluse vormid ENSV 1961. aasta kriminaalkodeksi järgi.....	12
III peatükk.....	15
1. Tahtluse vormide teoreetiline eristamine Eesti karistusseadustikus.....	15
2. Tahtluse vormide statistiline esinemine karistusseadustiku süüteokoosseisudes.....	17
3. Otsene tahtlus.....	20
3.1. Kelmus ja selle erikoosseisud.....	21
IV peatükk.....	24
1. Tahtluse vormide eristamine kohtuotsustes.....	24
2. Tähelepanekuid tahtluse vormide kohta süüteokatsetes.....	28
Kokkuvõte.....	31
Abstract.....	33
Kasutatud kirjandus.....	35
Kasutatud normatiivmaterjal.....	37
Kasutatud kohtupraktika.....	38

Sissejuhatus

Ilma üldse millessegi süvenemata saab karistusõigusega kokku puutunud jurist või tudengki väita, et isegi kui tal puudub ülevaade, kuidas on lugu kardinaalselt teistsugustes õigussüsteemides, siis vähemalt Mandri-Euroopa õigussüsteemis on tahtlus iseenesestmõistetav nähtus. Sellega saab mõistagi ainult nõustuda, paiknegu see tahtlus siis deliktstruktuuris parasjagu kus tahes. Võimalik, et tahtlus (ning ka ettevaatamatus) on karistusõigusesse tulnud keskajal kanoonilise õiguse kaudu niinimetatud kurja tahte mõistega, ilma milleta ei olnud ka pattu.¹ Sellega ei loodud küll iseenesest midagi uut, sest juba Vanas Testamendis võis sanktsioon sõltuda käsuričkuja tahtest² ning Uues Testamendis tuuakse juurde teadmise element.³ Sisuliselt annab neid kombineerides tuletada tänapäeval meie õigusruumis tahtluse puhul vajaliku intellektuaalse ja voluntatiivse elemendi.

Kui üldise tahtluse ja ettevaatamatusega peaks selles mõttes olema kõik selge, on tahtluse jaotamine eri liikidesse juba hoopis keerulisem nähtus, millest mittejuristidel ilmselt reeglina aimugi pole ning mida ka juriidilised üldkäsitlused tihtilugu mainidagi ei pruugi. Ometi on ka sellel nähtusel oma selge, kuigi ilmselgelt väheuuritud, ajalugu, oluline koht tänapäevases karistusõiguses ning loogiliselt võttes ka tekkepõhjused ning praktiline eesmärk. Kohati jääb mulje, et temaatikat käsitletakse iseenesestmõistetavalt ning eriliigiliste tahtluste, aga ka subjektiivse koosseisupärasuse üleüldise praktilise tuvastamise problemaatika seisab karistusõiguslikust diskussioonist väljaspool. Seda võib muidugi põhjendada positivistlikult kujul esinevate tahtluse liikide pika traditsiooniga Eesti karistusõiguses,⁴ kuid seda enam võiks see huvi pakkuda.

Antud töö on neli peamist sihti. Esiteks tuleb vaadata, kuidas on tahtluse liikidega mujal, näiteks meie juristidele vähetuntud Ameerika Ühendriikides, aga ka Eestist märksa pikemate õigustraditsioonidega kontinentaaleuroopalike õigussüsteemidega riikides. Niisuguse ülevaate eesmärgiks on kõrvutada viimasel ajal meiegi õigusruumis üha mõjukamaks muutuva Ameerika Ühendriikide õigusest pärit tahtluse ning selle eri liikide käsitlust traditsiooniliselt Eestile omase kontinentaaleuroopaliku käsitlusega, kuigi ka siin ei maksa ennatlikult rääkida selgest ühisest

---

1 H. Hattenhauer. Euroopa õigusajalugu. Tallinn, 2007, lk 173

2 4Mo 15:22-31

3 Lk 12:47-48

4 P. Pikamäe. Tahtluse struktuur. Tahtlus kui koosseisupärase asjaolude teadmine. Doktoritöö. Tartu, 2006, lk 37

käsitlusest. Teiseks on Eesti karistusõiguse traditsioonide mõistmiseks vajalik ning kindlasti huvitav vaadata tahtluse liikide ajalugu. Kolmandaks on vajalik uurida, kuidas näeb tahtluse liikide eristamine välja tänases Eesti õiguses teoreetiliselt pinnalt. Neljandaks ning võib-olla ehk huvitavaimaks sihiks on vaadata, kuidas tegelikud õiguse rakendajad tahtlust ning selle eri vorme tuvastavad. Vastavalt sellele on töö jaotatud ka nelja peatükki. Et Eestis on karistusseadustik kehtinud juba üle seitsme aasta, on tekkinud piisavalt mahukalt ka kohtupraktikat ning õigusdogmaatikat, mis võimaldab uurida ka seda, kuidas on reaalselt lahendatud küsimused, mida seaduses kirja pandud ei ole või on kirja pandud üldsõnaliselt. Seejärel on võimalik anda ka hinnanguid selle kohta, kas tahtluse vormide eristamine niisugusel kujul nagu see kehtivas õiguses on ette nähtud, on võimalik või mõistlik ning samuti võimaldab see selgitada subjektiivse koosseisupärasusega seotud temaatikat üldisemalt. Kõige selle juures on eesmärgiks rakendada võrdlemisi värsket pilku, tundmata siiski soovi ilma mõjuva põhjuseta vaielda vastu olemasolevale positiivsele õigusele ning selle ümber tekkinud praktikale ja dogmaatikale.

Töös on püütud kasutada võimalikult erisuguseid allikaid, mis võimaldaksid vaadelda temaatikat nii teoreetiliselt kui praktilisest küljest. Heaks teoreetiliseks allikaks nii välisriikide kui Eesti oma karistusõiguse kohta on osutunud kitsamalt mingeid probleeme käsitlevad artiklid teadusajakirjadest. Autorile teadaolevalt ei ole fookusega tahtluse liikidele tahtluse temaatikat Eestis kunagi käsitletud. Seetõttu on tulnud koguda teavet kõikvõimalikest kättesaadavatest allikatest, sealhulgas ka mitmest bakalaureusetööst, mille autoriteeti siinkirjutaja küll ei soovi üle hinnata, ent peab siiski ka neis sisalduvat teavet oluliseks. Mõistagi ei oleks võimalik niisugust tööd kirjutada ilma nii Eesti kui välisriikide seadusi uurimata ning praktilise külje uurimiseks on asendamatud kõigi kohtuastmete otsused.

I peatükk

1. Tahtlus Ameerika Ühendriikides

Ajalooliselt paistab *common law* õigusruumis valitsevat tahtluse osas võrdlemisi suur segadus. Tahtluse kui nähtuse oma õigustraditsioonis viivad nad nii kaugele kui 9. sajandi lõpu Inglismaale kuningas Alfredi seaduste juurde.⁵ Teisalt leitakse, et läks aega 13. sajandi keskpaigani enne, kui see idee laialdaselt levis ning alles 17. sajandi alguseks oli tegu kindlalt kinnistunud vajaliku süüteoolemendiga kellegi süüdi mõistmiseks.⁶ Tänapäeval tahtlust kui kontseptsiooni mõistagi tuntakse ja kasutatakse süüteo subjektiivse koosseisu elemendina, ent terminoloogiliselt on tahtluse vormide tarvis kasutatud suurt hulka termineid, mis võivad, aga ei pruugi tähendada võrdlemisi analoogilisi asju.⁷ Ajalooliselt on ehk huvitav teada, et teatav karistusõiguslik kodifikatsioon sai Ameerika Ühendriikides alguse 19. sajandi keskel ning 1865. aastal sai valmis New Yorgi osariigi karistusseadus, mis võeti kasutusele ka näiteks Californias, ent sellel ei ole teadaolevat tähtsust tahtluse vallas.⁸ Karistusõiguse traditsioonilisest angloameerika kohtuniku loodud õigusest kirjutatud seadustesse viimine oli 20. sajandi keskpaigaks juba enesestmõistetav ja pöördumatu protsess, ent karistusõiguse kodifikatsioon kui niisugune seisis Ameerika Ühendriikides 19. sajandi lõpust kuni II maailmasõja järgse perioodini sisuliselt paigal.⁹

Loomulikult ei saanud aga segadus karistusõiguse ning selle terminoloogiaga jääda USA õigusteadlastele igaveseks märkamatuks ning lõpuks 1962. aastal avaldas *American Law Institute* ka näidiskaristusseaduse (*Model Penal Code* või *MPC*), milles on kasutatuid selgeid ning lahtiseletatud termineid tahtluse ja ettevaatamatuse vormide kohta, kusjuures tahtlus ja ettevaatamatus on selle järgi süü tunnused.¹⁰ 1997. aastaks oli näidiskaristusseaduse tahtluse mudeli üle võtnud 22 osariiki 50st,¹¹ mis lubab järeldada, et tahtes natukenegi üldistada tahtlust USA karistusõiguses, tuleb eelkõige vaadata näidiskaristusseadust, kuigi siinkohal ei tohi unustada, et nii

---

5 J. R. Wyrch and J. A. Cook. The Missouri *Mens Rea* Requirement: New Missouri Supreme Court Opinion and How The Requirement has Changed. *UMKC Law Review*, 1997-1998, Vol 66, p 501

6 Samas.

7 M. A. Mendez. A Sisyphean Task: The Common Law Approach to Mens Rea. *UC Davis Law Review*, 1994-1995, Vol 28, No 2, p 408

8 S. H. Kadish. The Model Penal Code's Historical Antecedents. *Rutgers Law Journal*, 1987-1988, Vol 19, p 537

9 Samas.

10 MPC § 2.02 – Model Penal Code. *Uniform Laws Annotated*, 2001

11 D. Holley. The Influence of the Model Penal Code's Culpability Provisions on State Legislatures: A Study of Lost Opportunities, Including Abolishing the Mistake of Fact Doctrine. *Southwestern Law Review*, 1997-1998, Vol 27, p 236

kultuuriliselt kui õiguslikult äärmiselt kirevas riigis nagu Ameerika Ühendriigid tuleb ette paljudes osariikides ka karistusõigust, millel ei pruugi näidiskaristusseadusega suurt midagi pistmist olla. Lisaks jääb veel eraldi föderaalõigus, mille käsitlemine antud töö raames liiga mahukas oleks.

Iseenesest on 1962. aasta näidiskaristusseaduse tahtlus analoogiline Eesti NSV kriminaalkoodeksis kasutatud skeemiga, kus samuti peeti tahtlust süü osaks.¹² Nimetatud näidiskaristusseadus eristab kahte tahtluse ning kahte ettevaatamatuse vormi. Tõsi küll, seaduse tekstis ei ole tahtlust ja ettevaatamatust eristatud, vaid on lihtsalt loetletud neli süü vormi. Sisuliselt on aga neid nelja süü vormi meie õigusruumi üle kandes selge, et jutt käib meie mõistes kahest tahtluse ning kahest ettevaatamatuse vormist. Lühidalt selgitatuna on need vormid järgmised. Kavatselt ehk *purposely* pannakse süüteoelement toime, kui on teadlik eesmärk süüteo koosseisule vastavat tegu toime panna või sellele vastavat tagajärge tekitada ning kõrvalteo või -tagajärje puhul, kui ollakse süüteo koosseisule vastavatest elementidest teadlik või loodetakse, et need eksisteerivad.¹³ Teadlikult ehk *knowingly* pannakse süüteoelement toime, kui on teada, et tegu vastab objektiivse süüteo elemendi tunnustele ja toob kaasa sellele vastavad tagajärjed või tagajärjedelikti puhul siis, kui on praktiliselt kindel, et tegu toob kaasa niisuguse tagajärje.¹⁴ Kergemeelselt ehk *recklessly* pannakse teoelement toime, kui teadlikult eiratakse reaalselt ja õigustamatut riski, et teoelement eksisteerib teos või on selle tagajärg.¹⁵ Hooletusest ehk *negligently* pannakse teoelement toime, kui teoelemendi toimepanija peaks olema teadlik reaalsest ja õigustamatust riskist.¹⁶

Sisuliselt on näidiskaristusseaduse kavatsetus võrreldav Eesti karistusseadustikus toodud kavatsuse definitsiooniga ning teadlikkus otsese tahtlusega. Ettevaatamatuse vormid kergemeelsus ja hooletus vastavad võrdlemisi selgelt Eesti karistusseadustiku vastavatele vormidele. Sarnasusi näidiskaristusseaduse ja omaaegse Eestis kehtinud kriminaalkoodeksi vahel on lisaks tahtluse deliktistruktuurilisele asukohale veelgi. Nagu eelnevalt näidatud, eristab näidiskaristusseadus tahtluse juures teo- ja tagajärjedelikte. Sama nähtus esines ka kriminaalkoodeksis.¹⁷

Huvitavaks võib pidada näidiskaristusseaduse vaikimisi nõutud minimaalne süü vorm, milleks on kergemeelsus,¹⁸ mis Eestis on karistatav vaid väärtegude või spetsiaalselt niisuguseks kirjutatud

---

12 P. Pikamäe (viide 4), lk 14

13 MPC § 2.02 (2) (a)

14 MPC § 2.02 (2) (b)

15 MPC § 2.02 (2) (c)

16 MPC § 2.02 (2) (d)

17 KrK § 8 – RT 1992, 20, 287 ja 288; RT I 2002, 64, 390.

18 MPC § 2.02 (3)

kuriteokoosseisude puhul. Märkimist väärrib näidiskaristuseseaduse nõue, et ilma seaduses selgelt teisiti mainimata peab kehtima nõutud süü vorm kõigile süüteoosseisu materiaalsele elementidele.¹⁹

1.1. Range või absoluutne vastutus

Common law maades eksisteerivat *strict liability*'t ehk nn ranget vastutust peetakse tihtilugu analoogiliseks nähtuseks Eestis kasutatava mudeliga väärtegude puhul, mil subjektiivse süüteoosseisu täitmiseks piisab ettevaatamusest.²⁰ Selles analoogias võib näha tõepoolest teatavat loogikat, ent selliseid võrdlusi ei maksa võtta liialt üks-üheselt ning ka terminoloogiliselt ei pruugi kõik olla nii lihtne. *American Law Institute*'i näidiskaristuseseadus mainib hoopiski *absolute liability*'t²¹ ning ka näiteks Kanadas on ka kasutusel mõiste *absolute liability*, mida peetakse veel rangemaks kui *strict liability* ning mille puhul mingit subjektiivse koosseisu analüüsi ei olegi ette nähtud.²² Tõsi, sama väidab Andreas Kangur ka USA *strict liability* kohta.²³ Siinkirjutaja ei ole hetkel pädev hindama, kas Ameerika Ühendriikide kontekstis tähendab näidiskaristuseseaduse *absolute liability* sama, mida *common law* traditsiooniline *strict liability*. Igatahes paistab selge olevat see, et üheselt ei saa USA ega Kanada puhul rääkida päris täpselt analoogilise korruga Eestis väärtegude puhul rakendatavaga võrreldes, sest kuigi väärteo eest karistamiseks pole tarvis tahtlust, on ka ettevaatamatus süüteoosseisu subjektiivne tunnus²⁴ ning nagu eelnevalt juba mainitud, on ka näidiskaristuseseaduse puhul ettevaatamatus (s.t kergemeelsus ja hooletus) süü osa, nn absoluutse vastutuse puhul ei ole see aga üleüldse relevantne.

Et aga on juba alustatud võrdlust Eesti väärtegudega, on mõistlik vaadata neid rikkumisi, mille puhul näidiskaristuseseaduse järgi *absolute liability*'t rakendatakse. Selliseks süüteoliigiks on eelkõige rikkumine (*violation*), välja arvatud juhul, kui süüteoosseisus on ette nähtud mingi ettevaatamatus või tahtluse aste.²⁵ Selliste rikkumiste eest on karistuseks ette nähtud eelkõige rahaträhv.²⁶ Samas lubab näidiskaristuseseaduse mudel ka muudel selle koodeksi välistel süütegudel

---

19 MPC § 2.02 (4)

20 A. Kangur. Kuidas kõnelda USA karistusõigusest. Mõne termini kasutusest. Õiguskeel, 2007, nr 2, lk 11

21 MPC § 2.05

22 S. France. Gains and Lost Opportunities in Canadian Constitutional *Mens Rea*. *Queen's Law Journal*, 1994-1995, Vol 20, p 538

23 A. Kangur (viide 20), lk 11

24 KarS § 12 lg 3 – RT I 2001, 61, 364; RT I 2010, 17, 93.

25 MPC § 2.05 (1) (a)

26 MPC § 1.04 (5)

kasutada *absolute liability* mudelit, kui see tundub olevat seaduse selge eesmärk,²⁷ ent sellisel juhul käsitletakse seda ikkagi rikkumise, mitte kuriteona.²⁸ Andreas Kangur on oma USA karistusõiguse alast terminoloogiat eestikeelsele lugejale selgitavas artiklis nimetanud Eesti analoogia põhjal väärtegadeks neid süütegusid, mille kohta näidiskaristusseadus kasutab mõistet *misdemeanor*²⁹, kuid sanktsiooni arvestades sarnaneb Eesti väärtegadele pigem *violation*, sest Eestis on väärtegade puhul peamiseks karistuseks ette nähtud samuti rahatrahvid. Tegelikult tuntakse näidiskaristusseaduses kaht eraldi liiki: *misdemeanor* ja *petty misdemeanor*, millest esimese puhul ei ole potentsiaalse vanglakaristuse pikkus selgelt piiritletud ning teise puhul ei tohi olla see pikem kui üks aasta.³⁰ See aga on Eesti kuni 30-päevase arestiga võrreldes suhteliselt märkimisväärne erinevus.

2. Mandri-Euroopa õigussüsteemide tahtluse vormid

On üldteada, et saksa õigusel ning karistusõigusel kitsamalt on Eesti õigusruumile olnud ajaloolistel ning kultuurilistel põhjustel äärmiselt suur mõju. Lisaks sellele, et saksa õigus on olnud suuresti eeskujuks Eesti praegu kehtiva karistusseadustiku loomisel, on ka vastupidisel suunal võrreldud Saksamaa ja Eesti karistusseaduste subjektiivset teokoosseisu ning leitud need sarnased olevat.³¹ Sellegipoolest oleks huvitav heita kiire pilk temaatikale täpsemalt tahtluse vormide seisukohalt. Samas tundub oluline vaadata veel mõne Mandi-Euroopa õigussüsteemi karistusõigusesse, et näha, mismoodi esinevad tahtluse vormid neis. Antud juhul on lisaks Saksamaale valitud ka Rootsi ja Prantsusmaa, et püüda esindada kontinentaaleuroopaliku karistusõiguse erinevaid värvinguid.

Erinevalt Eesti võrdlemisi muutlikust ning reformidega harjunud õiguskorrast on Saksamaa õiguskord jõudnud võrratult palju enam praktika ning teaduslike tõlgenduste kaudu settida ja selgineda ning nii on ka saksa õigusteadlased juba enne II maailmasõda ise pööranud tähelepanu asjaolule, et saksa karistusõiguse tahtluse kontseptsioon on sisuliselt positiviseerimata ning põhineb eelkõige õigusdogmaatil ja kohtupraktikal.³² Sellegipoolest on hämmastav Eesti õigusruumiga harjunule näiteks see, et Saksa *Strafgesetzbuch (StGB)* ei tee positiviseeritud kujul vahet tahtluse

---

27 MPC § 2.05 (1) (b)

28 MPC § 2.05 (2) (a)

29 A. Kangur (viide 20), lk 6

30 MPC § 1.04 (3) ja (4)

31 W. Gropp. Subjektiivne teokoosseis, süü ja vastutuse subjektiivsed alused. *Juridica*, 2004, nr 3, lk 176-182

32 H. Mannheim. *Mens Rea in German and English Criminal Law*. *Journal of Comparative Legislation and International Law*. 3rd series, 1935, Vol. 18, p 85

vormidel, vaid sätestatud on ainult see, et vaikimisi on karistatav tahtlik tegu.³³ Samas eristatakse Saksamaal nii õigusteoorias kui -praktikas sisuliselt ikkagi kolme tahtluse vormi, mis sarnanevad Eesti omadele.³⁴ Eriosa koosseisudes kasutatakse Saksamaal kaudsest tahtlusest suurema tahtluse vormi nõudmiseks sõnu „teadvalt“ või „kavatsetult“.³⁵

Niisugust praktikat järgib ka Rootsi, mille kriminaalkoodeksis on lakooniliselt märgitud, et üldjuhul kuriteoks saab pidada vaid tahtlikult toime pandud tegu,³⁶ kuid sisuliselt eristatakse jällegi kolme tahtluse vormi, mille osas saab jällegi tõmmata paralleele nendega, mis Eesti karistusseadustikus on sõnaselgelt olemas.³⁷ Rootsit ei kiputa küll tooma otseseks võrdluseks või mõjutajakas ei Eesti ega Saksamaa karistusõiguse puhul, ent siiski tasub ära märkida kohatise sarnasusi saksa õigusega, seda enam, et väidetavalt ei ole mõjud alati liikunud ainult suuremalt väiksemale.³⁸

Eelnevast kahest näitest ei erine selles osas ka Prantsusmaa, et selle kriminaalkoodeks väidab lihtsalt, et ei ole süütegu³⁹ ilma tahteta seda sooritada.⁴⁰ Prantsuse õigusruumis eelistatakse tahtluse täpset definitsiooni ning selle alaliike positiivses õiguses mitte kirjeldada, sest selle tarbeks on kahe sajandi pikkune kohtupraktika.⁴¹ Välja on kujunenud määratud ja määramata tahtluse mõiste, millest esimest on võrreldud Eesti karistusseadustiku kavatsetuse ja otsese tahtlusega ning teist kaudse tahtlusega.⁴² Lisaks sellele on Prantsuse õiguses välja kujunenud mõisted lihtne tahtlus ning kergendatud ja raskendatud tahtlus. Raskendatud tahtlus haakub (ette)kavatsetuse mõistega, samas kui kergendatud tahtlus hõlmab endas provotseeritud tahtlust. Neid mõisteid kasutatakse ka karistuse mõistmisel.⁴³ Teataval määral võib selle nähtusega võrrelda Eesti karistusseadustiku §-s 115 toodud provotseeritud tapmise süüteokoosseisu. Karistusseadustiku üldosas seevastu on küll § 57 lg 1 punktis 6 mainitud karistust kergendava asjaoluna hingelist erutust, ent see peab olema tingitud õigusvastasest käitumisest erinevalt §-st 115, mille objektiivset koosseisu on võimalik täita ka solvamisega, mis ei ole õigusvastane tegu. Küll aga ei saa öelda, et Prantsusmaal poleks üldse midagi tahtlusega eri vormidega seotut positiviseeritud. Erinevalt Saksamaa ja Rootsi näidetest

33 StGB § 15. Internetis: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>

34 M. Bohlander. Principles of German Criminal Law. Oxford, 2009, p 63

35 E. Samson. Kriminaalõiguse üldosa. Abimaterjal kohtunike ja prokuröride järelkoolituse karistusõiguse õppegrupile. Tallinn, 2000, lk 59

36 The Swedish Penal Code 1. ptk § 2 - <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf>

37 J. Zila. Tahtlus kriminaalõiguses: viimase aja areng Rootsi õigusteades ja praktikas. Juridica, 2004, nr 3, lk 185

38 The Swedish Penal Code of 1965. Duke Law Journal, Vol. 1968, No. 1, p 68

39 Kuigi säte kasutab kahte eri sõna eri raskusega rikkumiste kohta, mida oleks potentsiaalselt võimalik tõlkida kui kuritegu ja väärtegu, ei pea siinkirjutaja end piisavalt pädevaks Prantsuse karistusõiguse vallas, et julgeda niisugust terminite võrdsustamist ette võtta.

40 Codé Penal art 121-3 - http://195.83.177.9/upl/pdf/code_33.pdf

41 A. Kondratjev. Süüteo mõiste Prantsuse karistusõiguses. Bakalaureusetöö. Tartu, 2002, lk 33

42 Samas, lk 35

43 Samas, lk 34

leidub Prantsusmaa kriminaalkodeksist mõiste, mida siinkohal võiks tõlkida (ette)kavatsetuseks, mis tähendab tahtlust, mis on tekkinud enne süüteo toimepanemise akti.⁴⁴ See legaldefiniitsioon asub jaos, mis räägib raskendavatest asjaoludest ning antud mõistet kasutatakse kodeksis teatud süütegude juures eraldi välja tooduna kvalifikatsioonina.

---

44 Codé Penal art 132-72

II peatükk

1. Tahtluse vormid 1935. aastal jõustunud kriminaalseadustiku järgi

Nagu eelnevalt näidatud, ei ole näiteks Saksamaa, Prantsusmaa ega Rootsi karistusõiguses positiviseeritud kujul tahtluse vorme olemas ning need tulenevad puhtalt õigusdogmaatikast. Eesti õigustraditsiooni kuuluvad aga tahtluse vormide legaaldefiniitsioonid juba 1903. aasta Vene nuhtlusseadustikust, mille tahtluse vorme puudutav § 48 võeti sõnasõnaliselt üle Eesti kriminaalseadustikku.⁴⁵ 1935. aastal jõustunud kriminaalseadustiku § 48 tahtlust puudutav lõige kõlas järgmiselt: "Süütegu loetakse tahtlikuks mitte ainult siis, kui süüdlane soovis selle kordasaatmist, vaid ka siis, kui süüdlane teadvalt sündida laskis tagajärje, millest tingitud selle teo kuritegelikkus."⁴⁶ Niisugusest esmapilgul harjumatu lausest eristub selgelt kaks vormi: 1) süütegu, mille puhul süüdlane soovib selle kordasaatmist ning 2) süütegu, mille puhul süüdlane lasi teadvalt sündida tagajärje, millest tingitud selle teo kuritegelikkus. Tänapäeva Eesti karistusõiguse keelde ümber panduna võiksid need kõlada aga hoopis nii: 1) süütegu, mille puhul isik seab eesmärgiks süüteo koosseisule vastava vastava asjaolu teostamise ning 2) süütegu, mille puhul isik teab, et ta teostab süüteo koosseisule vastava tagajärje. Sellised definiitsioonid, kui siinkirjutaja on omaaegse seaduse mõttest õigesti aru saanud, sarnanevad tänapäevasele kavatsusele ja otsesele tahtlusele. Tol ajal nimetati neid aga otseseks tahtluseks ja kaudseks tahtluseks.⁴⁷

Süütegusid jaotati kriminaalseadustiku järgi kolme klassi: rasked kuriteod (raskeimaks karistuseks surmanuhtlus või sunnitöö), kuriteod (raskeimaks karistuseks vangimaja) ning üleastumised (raskeimaks karistuseks arest või rahatrahv).⁴⁸ Nii kuriteod kui rasked kuriteod on tänapäevases mõttes võrreldavad kuritegudega, üleastumised aga väärtegudega. Nii nagu praegugi, piisas ka kriminaalseadustiku järgi kuritegude puhul enamasti karistatavuseelduste täitmiseks vähimast tahtluse vormist, s.t kaudsest tahtlusest ning otsest tahtlust vajasisid kuriteod siis, kui see tulenes eriosa koosseisust.⁴⁹ Üleastumiste puhul piisas ettevaatamatusest nii nagu praegugi väärtegude puhul.⁵⁰

45 P. Pikamäe (viide 4), lk 37

46 KrS § 48 lg 1 - RT 1929, 56, 396

47 K. Saarmann, K. Matto (koost). Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 1937, § 48, komm 3.

48 KrS § 3

49 K. Saarmann, K. Matto (koost) (viide 47), § 48, komm 5.

50 KrS § 48 lg 5

Huvitav on märgata teatud teisigi tahtlusealaseid järjepidevusi kriminaalseadustiku ning tänase karistusseadustiku vahel. Näiteks kriminaalseadustiku järgi oli vargus "võõra vallasvara riisumine avalikult või salaja, omastamise sihiga".⁵¹ Niisugust "riisumise sihti" saab otseselt võrrelda "omastamise eesmärgiga" praeguses KarSi § 199 lõikes 1. Sellest tulenevalt ei ole võimalik kriminaalseadustiku järgi varguse koosseisu täita kaudse tahtlusega, vaid vajalik on tingimata otsene tahtlus.⁵² Tänapäeval piisab küll muus osas kaudsest tahtlusest, ent omastamise eesmärgi suhtes on vaja kavatsetust.⁵³

2. Tahtluse vormid ENSV 1961. aasta kriminaalkodeksi järgi

Eesti NSV 1961. aasta kriminaalkodeks kehtestas samuti kaks tahtluse vormi. Siinkohal on mõistlik ära näidata kriminaalkodeksi § 8 tekst:

§ 8. Kuriteo toimepanemine tahtlikult

Kuritegu on tahtlikult toime pandud, kui isik, kes selle toime pani:

- 1) sai aru oma tegevuse või tegevusetuse ühiskonnaohtlikust iseloomust, nägi ette oma teo ühiskonnaohtlikku tagajärge ja soovis seda, või*
- 2) sai aru oma tegevuse või tegevusetuse ühiskonnaohtlikust iseloomust, nägi ette oma teo ühiskonnaohtlikku tagajärge ja möönis teadlikult selle tagajärje saabumist.⁵⁴*

Neid kaht vormi nimetati nii tänapäevasele kui II maailmasõja eelsele juristile tuttavlikult otseseks ja kaudseks tahtluseks.⁵⁵ Priit Pikamäe on neid vorme võrrelnud tänapäevase karistusseadustiku kavatsetuse ja kaudse tahtlusega ning antud juhul puudub alus sellega vaidlemiseks.⁵⁶ Huvitava näite eriliigiliste tahtluste esinemisest Nõukogude kriminaalõiguse praktikas annab Tartu Riiklikus

---

51 KrS § 548 lg 1

52 K. Saarmann, K. Matto (koost) (viide 47), § 548, komm 5.

53 J. Sootak, P. Pikamäe (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2009, § 199, komm 30 ja 31.1.

54 Eesti NSV kriminaalkodeks § 8 – Eesti NSV kriminaalkodeks. Ametlik tekst muudatuste ja täiendustega seisuga 1. veebruar 1984. Tallinn, 1984.

55 I. Rebane (koost). Eesti NSV kriminaalkodeks. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 1980, § 8 komm 3.

56 P. Pikamäe. Kavatsetus, otsene ja kaudne tahtlus - kolmeliigiline tahtlus karistusseadustikus. Juridica, 2001, nr 7, lk 462

Ülikoolis 1971. aastal kaitstud diplomitöö, mis väidab, et Venemaal Primorje krais viidi läbi kriminoloogiline uuring (uuringu läbiviimise aega pole märgitud), mille järgi pandi 80% kõikidest tahtlikest tapmistest toime otsese tahtlusega ning vaid 20% kaudse tahtlusega.⁵⁷ Vähemasti 20. ja 21. sajandi karistusõigust arvesse võttes võib olla kindel, et nõukogude karistusõiguse aeg (mille saab mõningaste mööndustega lükata kuni 2002. aastasse, mil jõustus karistusseadustik, kusjuures uus kriminaalmenetluse seadustik jõustus veelgi paar aastat hiljem) oli Eestis veel ühe sugugi mitte tähtsusetu nüansi osas ainulaadne. Nimelt ei olnud vaikimisi, kui eriosa kuriteokoosseisust teisiti ei tulenenud, kriminaalvastutuseks vaja tahtlust, vaid piisas ka ettevaatamatusest.⁵⁸

Eesti NSV kriminaalkoodeksi järgi hakati tahtlust mõõtma ka ühiskonnaohtlikkuse abil ning kuigi seadustest on tänapäeval ühiskonnaohtlikkuse mõiste kõrvaldatud, võib kas või ajakirjandusest raskete kuritegude puhul siamaani näha selle termini kasutust.⁵⁹ Ühiskonnaohtlikuks peeti tol ajal tegu, „mis ründab nõukogude ühiskondlikku või riiklikku korda, sotsialistlikku majandussüsteemi, sotsialistlikku omandit, kodaniku isikut, tema poliitilisi, tööalaseid, varalisi või teisi õigusi või on muul viisil suunatud sotsialistliku õiguskorra vastu.“⁶⁰ Kui jätta kõrvale kohustuslikud lisandid „nõukogude“ või „sotsialistlik“, on tegemist definitsiooniga, mis võiks vabalt sobida isegi tänasesse päeva. Antud definitsioon loetleb sisuliselt ründeid:

- riikliku korra vastu;
- majandussüsteemi vastu;
- omandi vastu;
- isiku vastu;
- poliitiliste, tööalaste, varaliste või muude õiguste vastu.

On ju tänases karistusseadustikus 15. peatükk „Riigivastased süüteod“, mis katab ära ründed riikliku korra vastu, 21. peatükk „Majandusalased süüteod“, mis katab ära ründed majandussüsteemivastu, 13. peatükk „Varavastased süüteod“, mis katab ära ründed omandi vastu, 9. peatükk „Isikuvastased süüteod“, mis katab ära ründed isiku vastu ning 10. peatükk „Poliitiliste ja kodanikuõiguste vastased süüteod“, mis katab ära ründed poliitiliste õiguste vastu. Selle taustal on mõneti allergilist suhtumist ühiskonnaohtlikkuse mõistesse isegi raske mõista. Arusaadav on

---

57 V. Saar. Tahtlus ja selle liigid nõukogude kriminaalõiguse järgi. Diplomitöö. Tartu, 1971, lk 31

58 I. Rebane (koost) (viide 55), § 8 komm 8a.

59 Seksuoloog: pedofiilia on ühiskonnaohtlik haigusseisund. Internetis: <http://www.postimees.ee/?id=184460>

60 I. Rebane (koost) (viide 55), § 7 komm 2a.

muidugi see, et karistusseadustiku jõustumisega ning hiljem ka uue kriminaalmenetluse seadustiku jõustumisega toimunud olulised muutused Eesti karistusõiguses on sellise iseloomuga, et pole otsest vajadust vaadata tagasi nõukogude karistusõigusest tuntud terminite poole.

Ühiskonnaohtlikkuse mõistet dekonstrueerides ja lahti mõtestades saab järeldada, et ühiskonnaohtlikkus oli sisuliselt see võlusõna, millel nõukogude karistusõigus põhines. Eesti NSV kriminaalkodeksi üheks eesmärgiks oli ära määrata, missugused ühiskonnaohtlikud teod on kuriteod.⁶¹ See räägib enda eest. Kõik ühiskonnaohtlikud teod ei pidanud olema tingimata kuriteod, kuigi ilmselgelt olid need taunimisväärased. Samas pidid kõik kuriteod olema ühiskonnaohtlikud teod. Teisest küljest ei olnud ühiskonnaohtlikkuse näol tegemist isegi mitte kriminaalkodeksi kontekstis sugugi asendamatu mõistega, sest 1992. aastal, kui ENSV kriminaalkodeksit kohandati Eesti Vabariigile sobivamaks ning võeti vastu Eesti Vabariigi kriminaalkodeksi nime all, hakati rääkima tahtluse definitsioonides ühiskonnaohtlikkuse asemel lihtsalt tegevuse või tegevusetuse laadist, jättes muus osas definitsiooni sisuliselt samaks.⁶²

---

61 Eesti NSV kriminaalkodeks § 1 lg 2

62 KrK § 8

III peatükk

1. Tahtluse vormide teoreetiline eristamine Eesti karistusseadustikus

Üldjuhul on karistusseadustiku järgi kuriteona karistatav tegu, mis on toime pandud tahtlikult.⁶³ Et seda reguleeriv säte räägib üldiselt tahtlusest ilma tahtluse vorme eristamata, on selge, et üldjuhul on kuriteona karistatav tegu, mis on toime pandud vähemalt kaudse tahtlusega. On aga selge, et §-s 16 loetletud tahtluse kolmel vormil peab olema mingi praktiline eesmärk. Sellesse toob selgust eriosa koosseisude vaatamine, kuhu lisaks üldiselt teada-tuntud ettevaatamatusdeliktidele on pandud ka otsesest tahtlust või kavatsetust nõudvad süüteoosseisud. Selleks kasutatakse sõnastust "eesmärgil" kavatsetuse puhul ning "teadvalt" otsese tahtluse puhul.⁶⁴ Teisalt tekib küsimus, miks karistusseadustiku § 15 lõikes 1, mis konkreetselt viitab eriosas ettevaatamatusdeliktide eristamisele, ei selgita laiemalt sama tahtluse vormide kohta, vaid jätab selle tõlgendajate meelevalda. Tõsi küll, tõlgendamisel ei paista olevat sisulisi erimeelsusi tekkinud. Olgu märgitud, et omapäraseks erandiks tavapärasest skeemist on karistusseadustiku § 403 lg 1 (üldohtlik mürgitamine), millesse on kirja pandud sõna "kavatsetult" märkimaks subjektiivse koosseisu kavatsetuse nõuet.

Üldiselt on juba pealiskaudsel lingvistilisel vaatlusel selge, et kui räägitakse mingi teo tegemisest konkreetsel eesmärgil, on jutt täiendavast subjektiivsest tunnusest süüteoosseisu juures. Järeldada saab sellest eelkõige seda, et karistusseadustiku koostamisel on soovitud teadlikult saavutada olukorda, kus kõige tugevamat tahtluse vormi ei kasutataks niisama tavapärase kuriteoosseisude juures, vaid ainult rangelt määratletud eesmärkidel millegi tegemise puhul. On ju see ka arusaadav, sest kavatsetuse tõendamine on kindlasti õiguskaitseasutustele koormavam ning võib arvata, et paljude süütegude puhul lihtsalt mõttetu. Sestap kasutatakse otsesest tahtlust või kavatsetust süüteoosseisude juures, mille juures loob teadmine või eesmärk teo ebaõigussisu või raskendatakse sellega juba niigi olemasolevat ebaõigussisu. Olgu küll aga veel märgitud, et karistusseadustiku eelnõus oli ette nähtud ka karistuse mõistmisel tahtluse liigi arvestamine,⁶⁵ mis iseenesest selgitaks kaheliigilise tahtluse asendamist kolmeliigilisega. Miks see säte lõpuks karistusseadustikust välja jäi, on autorile teadmata. Mõistagi pole välistatud, et kohus sellegipoolest

63 KarS § 15 lg 1

64 P. Pikamäe (viide 56), lk 462

65 Seletuskiri karistusseadustiku eelnõu juurde. Internetis: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros/9916/991610003.html>

võtab karistuse mõistmisel arvesse isiku suhtumist teosse.

Siinkohal tundub paslik vaadata kaudsest tahtlusest enamat nõudvaid eriosa koosseise. Karistusseadustiku § 114 p 6 ehk tapmise teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil osas ei tohiks probleeme olla. On selge, et niisugust tegu ei olegi võimalik toime panna väiksema tahtlusega kui kavatsusega: kujutus kaudse tahtlusega toime pandud süüteost teise süüteo varjamiseks on absurdne. Esineb aga ka keerulisemaid juhtumeid. Näiteks varguse (§ 199 lg 1) puhul on lugupeetud asjatundjad karistusseadustiku kommenteeritud väljaandes selgitanud, et üldiselt nõuab see süüteokoosseis kaudset tahtlust, ent ebaseadusliku omastamise eesmärk kavatsust.⁶⁶ Samuti on Riigikohus leidnud röövimise (ehk sisuliselt varguse vägivaldse vormi) kohta, et omastamine kui tagajärg esineb koosseisus ainult eesmärgina ning kuulub tegelikult subjektiivse koosseisu juurde.⁶⁷ Sestap nõuab niivõrd levinud ja tavalise süüteokoosseisu, nagu vargus kahtlemata on, subjektiivse koosseisupärasuse tuvastamine süüteoelementide eraldi käsitlemist ning erinevate tahtluse liikide tuvastamist. Riigikohus on seda fenomeni selgitanud KarS § 184 lg 2¹ p 1 puhul (milles on varalise kasu eesmärk võrreldav varguse ebaseadusliku omastamise eesmärgiga) järgmiselt: „toimepanijal subjektiivselt esinev eesmärk ulatub objektiivsetest koosseisutunnustest kaugemale. Seega ei lange kõnealuse süüteokoosseisu puhul objektiivsed ja subjektiivsed tunnused kokku, vaid subjektiivsest küljest tuleb täiendavalt tuvastada varalise kasu saamise eesmärk, millele koosseisu objektiivses küljes aga vaste puudub.“⁶⁸ Samas tuleb tähele panna, et siinkohal ei võta Riigikohus selgitada, mismoodi seda täiendavat subjektiivse koosseisu osa, millel objektiivses koosseisus vaste puudub, realselt tuvastada tuleks. Riigikohus on selgitanud ka eraviisilise jälitustegevuse kavatsust nõudvat subjektiivset koosseisu ning öelnud järgmist: „Andmete kogumise eesmärgiga ehk kavatsusega KarS § 137 mõttes on tegemist juba siis, kui isik püüab saada käsitletava kuriteo teobjekti kohta mingeid andmeid, kui nende andmete saamine ongi tema tegevuse liikumapanevaks jõuks.“⁶⁹ Ka siinkohal on selgitus eelkõige materiaalõigusliku iseloomuga.

Samasugust nähtust võib leida karistusseadustikus ka vähemalt otsest tahtlust nõudvate süüteokoosseisude puhul. Näiteks kelmuse (§ 209 lg 1) puhul on vaja otsest tahtlust "teadvalt

---

66 J. Sootak, P. Pikamäe (koost) (viide 53), § 199, komm 30 ja 31.1.

67 RKKK 3-1-1-141-04 p 10, 02.03.2005

68 RKKK 3-1-1-18-08 p 17, 23.05.2008

69 RKKK 3-1-1-124-04 p 15, 23.12.2004

ebaõige ettekujutuse loomise" osas, ent muus osas piisab kaudsest tahtlusest.⁷⁰ Teisalt tekitab niisugune seisukoht omajagu küsimusi selle mõttekuse või suisa mõistuspärasuse kohta. Nimelt koosneb kelmuse karistusseadustikus kirja pandud koosseis kahest selgesti keeleliselt eristatavast osast: varalise kasu saamine ja ebaõige ettekujutuse loomine.⁷¹ Siinkirjutaja ei pea mingil juhul vajalikuks vaidlustada ebaõige ettekujutuse loomise puhul otsese tahtluse nõuet. Küll aga on keeruline mõista vajadust eristada tahtluse mõttes varalise kasu saamist ebaõige ettekujutuse loomisest ning seejuures veel kasutada madalama tahtluse vormi nõuet. Peaks olema arusaadav, et antud süüteokoosseis on kirja pandud eesmärgiga kriminaliseerida pettuse teel varalise kasu saamine. Tekib küsimus, kuidas on praktikas võimalik olukord, mil isik loob vähemalt otsese tahtlusega ebaõige ettekujutuse, ent evib seejuures varalise kasu saamises kõigest kaudset tahtlust (mis õigupoolest ei pruugi vahel olla kuigi kaugel ettevaatamatusest).

Muidugi võib eelnevale vastu väita, et nii võib olla juhul, kui kelm ei ole kindel, kas tal õnnestub kannatanult varalist kasu saada või nähakse tema tegevus läbi, ent tegelikult ka sellisel juhul tuleb võimalikuks pidada isegi kavatsetust. Kelmuse puhul on teo eesmärgiks kokkuvõttes siiski varalise kasu saamine. Riigikohus on öelnud juba eelnevalt käsitletud eraviisilise jälitustegevuse kaasuses, et kavatsetusega on tegemist ka siis, kui tagajärje saabumise osas puudub kindlus ning selle saabumist peetakse võimalikuks.⁷² Mõistagi käsitleti seal mõnevõrra teistsugust süüteokoosseisu, ent nii eraviisilise jälitustegevuse kavatsetust nõudev koosseisuosa „andmete kogumise eesmärk“, kui ka kelmuse kaudset tahtlust nõudev koosseisuosa „varalise kasu saamine“ on just need osad nendest koosseisudest, mille tõttu asutakse nendele koosseisudele vastavaid süütegusid toime panema ehk niiöelda liikumapanevaks jõuks nagu Riigikohus oma otsuses kirjutab.⁷³ Sellest võib järeldada, et neid saab käsitleda analoogiliselt ning isegi kavatsetus ei ole välistatud ka siis, kui kelmil on tõsised kahtlused selle osas, kas tal õnnestub varalist kasu saada või mitte.

2. Tahtluse vormide statistiline esinemine karistusseadustiku süüteokoosseisudes

---

70 J. Sootak, P. Pikamäe (koost) (viide 53), § 209, komm 22.

71 KarS § 209 lg 1

72 RKKK 3-1-1-124-04 p 15, 23.12.2004

73 Samas.

Et ülevaade tahtluse vormidest liialt ühekülgselt ei jääks, on tarvilik välja selgitada ka tegelik tahtluse vormide esinemine Eesti karistusseadustikus. Kuna antud töö mahu juures ei oleks praktiline ega proportsionaalne asuda läbi töötama kõiki karistusseadustikus esinevaid süüteoosseise, tasub piirduda hetkel 9. ja 13. peatüki ehk isiku- ja varavastaste süütegude uurimisega, sest tõenäoliselt puutuvad nendega igapäevaselt rohkem kokku nii õiguskaitseorganid kui kõik õigussubjektid üldse.

Käsitledes tahtluse vorme karistusseadustikus, on eraldi süüteoosseisudena võetud nii niiõelda põhikoosseisu kui ka selle kvalifitseeritud või privilegeeritud vorme. Seejuures ei ole oluline, kas need esinevad paragrahvis punktidenä (nt § 114 p 6) või lõigetena (nt § 135 lg 2). Tõsi küll, võib tunduda ebaõige käsitleda näiteks § 118 kuut punkti eraldi süüteoosseisudena antud töö uurimisala mõttes, kuna juba § 118 sõnastus „Tervisekahjustuse tekitamise eest, kui sellega on põhjustatud:“ teeb selgeks, et toodud loetelus ei saa esineda mingeid tahtluse vormide seisukohast erisusi toovaid asjaolusid, ent kuna näiteks § 114 puhul on punktidenä esitatud loetelus § 114 punkti 6 näol olemas näide teistest punktidenä erineva tahtluse vormi nõude kohta, on parema ülevaatlikkuse mõttes vajalik arvestada ka eri punktid sisse. Samuti ei eristata süüteoosseise, mis kogu ulatuses nõuavad rangemat tahtluse vormi ning neid, mis ainult teatud elemendis seda nõuavad. Arvestamata on jäetud ainult süüteoosseisud, mille ainus eesmärk on sätestada sanktsioon juriidilisele isikule. Tuleb tähele panna, et varavastaste süütegude puhul on sisse loetud § 218, sest kuigi see hõlmab juba eelnevalt loetud süüteoosseise, on samamoodi eelnevalt loetud eraldi kõik koosseisud, mis erinevad põhikoosseisudest ainult asja väärtuse või kahju suuruse osas.

Isikuvastaste süütegude peatükis võib eristada 70 erinevat süüteoosseisu. Siinkohal on toodud karistusseadustiku 9. peatüki süüteoosseisude subjektiivse koosseisu nõuete poolest.

Ettevaatamatus	4	5,70%
Kaudne tahtlus	58	82,90%
Otsene tahtlus	1	1,40%
Kavatsetus	7	10,00%
Kõik kokku	70	100,00%

Jättes ettevaatamatusdeliktid kui antud töö uurimisvaldkonda mittepuutuvad välja, saab

karistusseadustiku 9. peatüki süüteoosseisudest järgneva pildi.

Kaudne tahtlus	58	87,90%
Otsene tahtlus	1	1,50%
Kavatsetus	7	10,60%
Kõik kokku	66	100,00%

Varavastaste süütegude peatükist võib eelnevalt selgitatud tingimuste alusel leida 3 süüteoosseisu. Järgnevalt on toodud nende jaotus subjektiivse koosseisu nõudmiste poolest.

Ettevaatamatus	1	1,40%
Kaudne tahtlus	40	54,80%
Otsene tahtlus	7	9,60%
Kavatsetus	25	34,20%
Kõik kokku	73	100,00%

Kui aga vaadata süüteoosseise ilma ettevaatamatusdeliktideta, saab järgneva pildi.

Kaudne tahtlus	40	55,60%
Otsene tahtlus	7	9,70%
Kavatsetus	25	34,70%
Kõik kokku	72	100,00%

On selgelt näha, et varavastaste süütegude peatükis on kavatsetust või otsest tahtlust nõudvaid süüteoosseise märgatavalt rohkem kui isikuvastaste süütegude peatükis. Kavatsetuse puhul saab selle aga panna varguse ja röövimise kvalifikatsioonide ning otsese tahtluse puhul kelmuse kvalifikatsioonide arvele. Küll aga saab teha antud tabelitest ilmselge järelduse üldise tahtluse vormide esinemissageduse kohta süüteoosseisudes. Ilmselgelt on kõige enam süüteoosseise, mille subjektiivseks koosseisupärasuseks piisab kaudsest tahtlusest, mis on ka loogiline, arvestades et tegemist on vaikumisi nõutava tahtluse liigiga. Teisel kohal on kavatsetus ning vaieldamatult kõige haruldasem on otsene tahtlus. Ehk võib leida sellele seletuse asjaolust, et tänapäeva Eesti

karistusseadustiku otsesele tahtlusele vastavat tahtluse vormi enne Eestis ei tuntud.⁷⁴ Kindlalt saab aga väita, et statistiliselt tundub otsene tahtlus mõnevõrra vaeslapse rollis oleva nähtusena küll. Seetõttu väärib otsese tahtluse temaatika ka omaette uurimist.

3. Otsene tahtlus

Otsese tahtluse võrdlemisi harv esinemine süüteo koosseisudesse tekitab küsimuse, kas kolmanda tahtluse liigi lisamine karistusseadustikku oli üldse tingimata mõistlik, seda enam, kui nagu eelnevalt juba märgitud, võeti karistusseadustiku eelnõust välja tahtluse liik kui üks aluseid karistuse mõistmisel. Kontrollimatu hüpoteesina võib õhku visata väite, et ehk oligi kolmeliigiline tahtlus algselt rohkem mõeldud instrumendina karistuse mõistmise juurde. Tõsi küll, mõnel juhul (nt § 114 p 6) esineb olukord, mil süüteo kvalifitseeritud koosseis eeldab teistsugust tahtlust, ent need ei ole sellise iseloomuga juhtumid, mis lubaksid näha tahtluse vormi üksinda karistust mõjutava asjaoluna, sest need kvalifitseeritud koosseisud erinevad põhikoosseisust ka muudes tingimustes.

Tegelikult aga on ilmselt õigem arvata, et otsene tahtlus niisugusel kujul jõudis Eesti õigusesse seetõttu, et üle võeti Saksa õigusdogmaatikas kujunenud kolmeliigiline tahtlus sisuliselt üks-ühele. Laskumata rohkematesse detailidesse, on igatahes selge see, et nii Eesti kui Saksamaa õiguses on otsene tahtlus (2. astme otsene tahtlus saksa õiguses) defineeritud intellektuaalse elemendi ehk sõnade „teab“ või „teadvalt“ kaudu.⁷⁵ Siinkohal tuleb aga tagasi tulla eelmises lõigus mainitud tahtluse liigi ja karistuse mõistmise juurde. Nimelt on *StGB* § 46 lõikes 2 siiski mainitud tahet kui asjaolu, mida tuleb karistuse mõistmisel arvestada. Tõsi küll, samuti *KarSi* § 58 punktis 1 on mainitud omakasu või muud madalat motiivi karistust raskendava asjaoluna, ent motiiv on ka eelmainitud *StGB* sättes eraldi kirjas. Niisiis tuleb järeldada, et selles osas on *StGB* regulatsioon sarnasem algse *KarSi* eelnõuga kui seadusega, mis 2002. aastal jõustus.

Otsese tahtluse temaatika tekitab ka kiusliku terminoloogilise küsimuse. Nimelt, kui otsene tahtlus on termin, mida nii Eesti 1935. aastal jõustunud kriminaalseadustikus kui ENSV 1961. aasta

74 P. Pikamäe (viide 56), lk 461

75 Samas, lk 460;

E. Samson (viide 35), lk 63

kriminaalkodeksis kasutati tänapäeva Eesti karistusseadustikus kavatsetuseks nimetatud tahtluse vormiga suhteliselt sarnase tahtluse liigi kohta, siis mil määral on õigustatud selle termini andmine millelegi põhimõtteliselt teistsugusele? Olukorras, kus palju terminoloogiat on just üle võetud II maailmasõja eelsest kriminaalseadustikust,⁷⁶ on niisugune järsk terminoloogilise järjepidevuse katkestamine arusaamatu. Kui mindi saksa õigusest kolmeliigilise tahtluse ülevõtmise teed ning Saksamaal nimetatakse meie mõistes nii kavatsetust kui otsesest tahtlust 1. või 2. astme otseseks tahtluseks, oleks ehk olnud ka terminoloogia üle võtmine õigem.

3.1. Kelmus ja selle erikoosseisud

Otsese tahtluse temaatika juurde sobib suurepäraselt illustratsiooniks kelmuse näide. Lisaks kelmuse põhikoosseisule KarS § 209 lõikes 1 ning selle kvalifitseeritud koosseisudele esineb karistusseadustikus veel neli paragrahvi (§ 210 - § 214), mille liitsõnalise pealkirja üheks osaks on sõna „kelmus“. Need on soodustuskelmus, investeerimiskelmus, kindlustuskelmus ja arvutikelmus. On esinenud arvamusi, et näiteks arvutikelmusel ei ole kelmusega suurt midagi ühist, sest petetakse arvutit, mis teeb ainult seda, mis programmi järgi ette nähtud,⁷⁷ ent samas on karistusseadustiku kommenteeritud väljaandes peetud õigeks neid nimetada kelmuse erikoosseisudeks⁷⁸ ning siinkirjutaja peab samuti seda lähenemist mõistlikumaks, tunnistades samas, et ei tunne kelmuse teoreetilisi aspekte peensusteni. Antud töö raames pakub kelmus ja selle erikoosseisud huvi eelkõige seetõttu, et nende minimaalse tahtluse nõue erineb.

Kelmuse põhikoosseisu puhul, mida on antud töös eelnevalt juba põgusalt käsitletud, on nõutav tegelikest asjaoludest ebaõige ettekujutuse loomine *teadvalt* ehk otsese tahtlusega.⁷⁹ Soodustuskelmuse (§ 210) ja investeerimiskelmuse (§ 211) puhul nõutakse kaudset tahtlust,⁸⁰ kindlustuskelmuse (§ 212) puhul nõutakse tegutsemist kindlustusandjalt kindlustushüvitise saamise eesmärki ehk kavatsetust⁸¹ ning arvutikelmuse (§ 213) puhul jällegi kaudset tahtlust.⁸² Niisugune eristamine tekitab mõningaid küsimusi. Siinkohal võib kõrvale jätta kindlustuskelmuse, sest selle

76 J. Sootak. Karistusseadustiku süüteomõiste ja deliktstruktuur. *Juridica*, 2001, nr 7, lk 450

77 I. Tibar. Kelmus Eesti kehtiva ja uue kriminaalõiguse järgi. Lõputöö. Tartu, 2001, lk 15

78 J. Sootak, P. Pikamäe (koost) (viide 53), § 209, komm 1.1.

79 Samas, komm 22.

80 Samas, § 210, komm 4 ja § 211, komm 4.

81 Samas, § 212, komm 7.

82 Samas, § 213, komm 3.

juures on kavatsetuse ehk selgelt eesmärgipärase tegevuse kindlustushüvitise saamiseks nõudmine arusaadav. Küll aga tuleb vaadelda soodustuskelmuse, investeerimiskelmuse ja arvutikelmuse erinevust kelmuse põhikoosseisust. Päris kindlasti ei saa pidada neid kelmuse privilegeritud koosseisudeks, mis ehk õigustaks otsese tahtluse asendamist terve süüteokoosseisu ulatuses kaudse tahtlusega, kuna nimetatud erikoosseisude toimepanemise eest ette nähtava vanglakaristuse ülempiir on kõrgem. Nimetatud süüteokoosseise vaadeldes selgub, et nii soodustuskelmuse kui investeerimiskelmuse objektiivne koosseis sisaldab mingis vormis ebaõige ettekujutuse loomist (vt lähemalt sellest järgmises lõigus). Kuna võib tõesti nõustuda, et arvuti puhul on raske klassikalises mõttes ebaõige ettekujutuse loomisest rääkida,⁸³ võib ka selle siinkohal vaatluse alt välja jätta.

Soodustuskelmuse puhul kasutatakse sõna „pettus“, investeerimiskelmuse puhul aga räägib süüteokoosseis „üldsusele suunatud teabes valeandmete esitamisest“. Pettuse all mõistetakse Eesti karistusõiguses tegelikest asjaoludest ebaõige ettekujutuse loomist, mille tagajärjel teine inimene satub eksimusse.⁸⁴ Põhimõtteliselt tähendab üldsusele suunatud teabes valeandmete esitamine, kui sellega on keegi pandud tegema midagi, mida ta muidu poleks teinud, samuti ebaõige ettekujutuse loomist, mille tagajärjel satutakse eksimusse. Tahtmata küll osaleda filosoofilises vaidluses varjamise ja valetamise sarnasuste ja erinevuste üle, tuleb tõdeda, et kelmuse kontekstis on need suhteliselt suures ulatuses samastatavad. Kui aga tõdeda, et nii soodustuskelmus kui investeerimiskelmus on mõlemad süüteokoosseisud, mis sisaldavad sisuliselt sama elementi – ebaõige ettekujutuse loomist -, mis kelmuse põhikoosseisu täitmiseks tuleb sooritada otsese tahtlusega, siis on raske mõista, miks kahes erikoosseisus ei vaja need kaudsest tahtlusest enam.

Kelmus eriliikide lülitamist karistusseadustiku eelnõusse põhjendati vajadusega harmoniseerida Eesti õigust Euroopa Liidu õigusega,⁸⁵ sealhulgas Euroopa ühenduste rahandushuvide⁸⁶ kaitse konventsiooniga 26. juulist 1995. Nimetatud konventsioon kirjeldab eelkõige soodustuskelmusele vastavaid tegusid, kuna see oli mõeldud Euroopa Ühenduste rahaliste vahendite väärkasutuse vastu võitlemiseks.⁸⁷ See võib olla teatav võti mõistmaks, miks soodustuskelmuse subjektiivse koosseisu täitmiseks piisab kõigest kaudsest tahtlusest. Nimelt kasutatakse antud konventsioonis fraasi „iga tahtlik tegevus või tegevusetus“ enne tegevuste kirjeldust, mille suhtes tegutsemist liikmesriikidelt

---

83 I. Tibar (viide 77), lk 15

84 J. Sootak, P. Pikamäe (koost) (viide 53), § 209, komm 7.

85 Seletuskiri karistusseadustiku eelnõu juurde. (viide 65)

86 Kuigi karistusseadustiku eelnõu seletuskirjas kasutati sõna "rahandushuvide", on hiljem tõlgitud sama akt kasutades sõna "finantshuvide".

87 Euroopa Ühendust finantshuvide kaitse konventsioon art 1 lg 1 – RT II, 06.01.2005, 1, 1.

nõutakse.⁸⁸ Kui aga eeldada, et see on põhjus, miks soodustuskelmuse puhul nõutakse madalamat tahtluse vormi kui kelmuse põhikoosseisu puhul, jääb endiselt lahtiseks, miks investeerimiskelmuse puhul samamoodi talitati. Võib-olla on ebaõiglane süüdistada seadusandja siinkohal hooletuses või juhuslikkuses, ent selgitust leida pole siiani õnnestunud.

---

88 Samas.

IV peatükk

1. Tahtluse vormide eristamine kohtuotsustes

Kuigi tahtlusele on õigusdogmaatikas pühendatud meeletult aega ja lehekülgi, kipub jääma mulje, et õiguse rakendajatele on see reeglina võrdlemisi vähetähtis küsimus. Näiteks on leitud 2006. ja 2007. aasta Eesti kohtute otsuste deliktstruktuuri järgimist analüüsid, et 29st analüüsitud maakohtute otsustest vaid viies oli ära toodud tahtluse liik ning üheteistkümnest ringkonnakohtute otsuses vaid kahes mainiti tahtlust.⁸⁹ Kui ringkonnakohtute otsustes ei peagi ilmselt alati deliktstruktuuri kõik osad käsitletud olema, sest kriminaalmenetluse seadustiku⁹⁰ § 321 lg 2 punktist 4 tulenevalt ei tarvitse apellant vaidlustada kogu kohtuotsust, siis toodud maakohtute statistika on kõnekas. Niisuguse tendentsiga on kooskõlas ka antud töö raames tahtluse liikide praktilise eristamise uurimiseks analüüsitud kohtuotsuste üldpilt.

Tartu Ringkonnakohtus on näiteks leidnud lakooniliselt, et röövimise puhul on asja omastamise eesmärk (ehk kavatsus selleks) tuvastatud asja hilisema müümise tuvastamisega.⁹¹ Pärnu Maakohus on aga rääkinud varguse subjektiivse koosseisu juures otsesest tahtlusest ning maininud, et võõras vallasasi võeti ära asja omastamise eesmärgil.⁹² Seda väidet aga ei vaevunud kohus üleüldse kuidagi põhistama. Need näited ei ole spetsiaalselt välja otsitud, vaid annavad küllaltki täpse üldistuse tänasel päeval esinevast kohtupraktikast, mille peamiseks tunnuseks tahtluse käsitlemisel on paljasõnalisus. Selline praktika jätkub hoolimata sellest, et Riigikohtus juba 2002. aastal selle küllaltki konkreetselt järgnevate sõnadega hukka mõistis: „Riigikohtu kriminaalkolleegiumi arvates ei saa kohtuotsuse sellise teksti pinnalt, mis ei sisalda mingisugust tõendite analüüsi, tõepoolest lugeda kuritegude subjektiivset külge tuvastatuks.“⁹³ Iseenesest oleks huvitav teada, miks seda Riigikohtu otsust ei kasutata ilma igasuguse reaalse subjektiivse koosseisupärasuse tuvastamiseta kohtuotsuste edasi kaebamiseks kõrgematesse kohtuastmetesse, sest kuigi see otsus ei selgita, millistele tõenditele peab analüüs tuginema, on suhteliselt palju kohtuotsuseid, kus tõepoolest ei ole näha mingisugust analüüsi.

---

89 K. Pürn. Varguse deliktstruktuur ja selle järgimine maakohtute 2006. ja 2007. aasta otsustes. Bakalaureusetöö. Tartu, 2008, lk 33

90 Kriminaalmenetluse seadustik – RT I 2003, 27, 166; RT I 2010, 8, 35.

91 Tartu Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-9426, 06.05.2009

92 Pärnu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-7918, 23.02.2009

93 RKKK 3-1-1-107-02 p 6.1, 25.10.2002

Eelneva valguses on huvitav märkida, et enne karistusseadustiku eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist märgiti eelnõu autorite ja praktikute vahelises lahkarvamuste protokollis ära praktikute kartus tõendamiskoormuse suurenemisest kolmeliigilisele tahtlusele üle minnes.⁹⁴ Oluline on ka siinkohal rõhutada juba eelnevalt mainitud fakti, et tahtluse liik pidi karistusseadustiku eelnõu järgi olema karistuse mõistmise juures arvestatav asjaolu.⁹⁵ Võib-olla oleks see sundinud ka kohtuid rohkem tahtluse liigi küsimusega tegelema, sest kuigi tõepoolest ei ole välistatud, et kohtud võtavad arvesse isiku suhtumist teosse, ei kipu nad seda otsustes tihti vähemalt juriidiliselt sobival kujul väljendama. Oleks aga karistusseadustikku jäänud eelnõus kavandatud võimalus põhjendada sanktsiooni tahtluse liigiga, tuleks kohtutel tegeleda tahtluse liigi küsimusega ka juhtudel, mil süüteo koosseis on täidetud kõigest kaudse tahtlusega.

Kriitika paljasõnalisuse kohta kohtuotsustes subjektiivse koosseisupärase tuvastamise juures ei tähenda, et oleks arukas kirjutada kohtuotsustes lehekülgedepikkusi põhjendusi, miks kohus leiab, et keegi tegutses konkreetse tahtluse vormiga, kui süüteo koosseisu täitmiseks piisab kaudsest tahtlusest ning tahtlik käitumine on ilmselge ja tõendatud. Tõenäoliselt ei oleks see õigustatud isegi siis, kui tahtluse liik oleks karistusseadustiku üldosas toodud karistuse määramisel arvesse võetava asjaoluna. Ent sellegipoolest võiks ka kaudse tahtluse puhul võiks olla selgitatud, miks on tegemist kindlasti vähemasti kaudse tahtlusega, aga mitte ettevaatamatusega. Küll aga võiks seal, kus see relevantne on, siiski olla selgitatud, miks kohus peab tahtlust (ning selle konkreetset vormi) tuvastatuks. Ilmselt tuleb nõustuda, et asja müümine võib olla oluline märk näitamaks omastamise eesmärki, kuid kas sellest üksi piisab adekvaatselt tõendamaks, et muidu kaudse tahtlusega toime pandud võõra asja äravõtmise juures on asi kavatselt omastatud, pole kindel.

Nagu eelnevalt mainitud, on kergem mõista kohtupraktika puhul kaudse tahtluse paljasõnalist esitamist. Hoopis halvem on asi siis, kui niisama paljasõnaliselt räägitakse ka kavatsusest, ilma seda isegi objektiivsete koosseisutunnustega põhjendamata (sellest täpsemalt järgmistes lõikudes). Eriti veider on see näiteks siis, kui tuvastatakse kelmuse koosseisupärasust, mis nõuab kõigest otsesest tahtlust. Just selline teguviis on aga Tartu Maakohtul ette näidata 2005. aastast.⁹⁶ Mõistagi on kohtupraktikas ka näiteid, mille puhul on näha, et kohus on üritanud selgitada, miks ta eelistab üht

---

94 P. Pikamäe (viide 56), lk 456

95 *Supra*, lk 15

96 Tartu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-506/2005, 20.12.2005

tahtluse vormi teisele. 2008. aastal on Tartu Maakohtu sama kohtunik, kes ka eelmise otsuse kirjutas, teinud otsuse, kus ta selgitab, miks süüdistatava teos ei olnud kavatsust, aga oli otsene tahtlus.⁹⁷ Tundub, et tegemist ei pruugi olla puhtalt juhusega ning üldiselt on hilisemates esimese astme kohtute otsustes pööratud rohkem tähelepanu subjektiivsele koosseisule kui esimestel aastatel pärast karistusseadustiku jõustumist. Samas ei saa siiski mööda vaadata eelnevalt vaadeldud 2009. aasta otsustest ning väita, et situatsioon oleks rahuldav, on väär.

Teine oluline küsimus seisneb meetodites, millega subjektiivset koosseisupärasust üldse tuvastatakse, kui sellega vaevutakse tegelema. Sõna "subjektiivne" viitab justkui sellele, et tegemist on millegi isikliku või isikliku arvamuse kohasega.⁹⁸ Ka õigusteoreetiliselt ollakse nõus, et tahtluse seisukohalt peab isikul olema ettekujutus teost ning materiaalsete deliktide puhul ka selle tagajärjest ning teo ja tagajärje vahelisest põhjuslikust seosest.⁹⁹ Järelikult võiks asuda seisukohale, et tahtlust tuvastatakse tehes kindlaks, kas isikul on selge arusaamine sellest, mida ta teeb ning ka selle tõenäolistest tagajärgedest. Siinkohal on lihtsustamise eesmärgil välja jäetud keelueksimuse temaatika, mille puhul võiks samuti tõusetuda küsimus, kuidas tuvastada, mida isik teadis.

Eelpoolmainitud seisukoht on aga tegelikus elus ekslik. Mõistagi on sellel mitmed arusaadavad põhjused. Puudub ju adekvaatne või aktsepteeritav meetod (küsimus sellest, kas polügraafi ei kasutata meie õigusruumis seetõttu, et see pole adekvaatne või sellepärast, et see pole aktsepteeritav, ei ole siinkirjutaja pädevuses) selle tuvastamiseks, mismoodi isik millestki aru saab ning milline ettekujutus tal oma teost on. Süüdistatava ütlusi ei saa väga palju usaldada kartuse tõttu, et süüdlane võib enda vastutusest vabastamiseks valetada. Sestap on kohtupraktikas aktsepteeritav tuvastada isegi niivõrd ränga kuriteo nagu tapmise puhul subjektiivset koosseisupärasust välise teopildi alusel, tegemata seejuures katsetki maskeerida seda mingiks isiku subjektiivse arusaama analüüsiks.¹⁰⁰ Kuigi oluliselt ettevaatlikumas sõnastuses, on ka Riigikohus tunnistanud, et isegi tapmise tahtluse tuvastamisel on oluliseks abiks objektiivne sündmustik ning kaudset tahtlust on võimalik jaatada juba puhtalt tehjolude põhjal.¹⁰¹ Riigikohus on niisugust praktikat ka kinnitanud, heites ringkonnakohtule ette, et see pole tuvastanud, et süüalune tegutses kirjeldatud tehjoludel võõra vallasasja omastamise eesmärgil ehk kavatsusega.¹⁰² Paratamatult viib

---

97 Tartu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-8618, 22.10.2008

98 Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006 - <http://www.eki.ee/dict/qs2006/index.cgi?Q=subjektiivne&F=M&O=0&E=0>

99 J. Sootak, P. Pikamäe (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2002, § 16, komm 5.1.

100 Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-13885, 08.06.2009

101 RKKK 3-1-1-16-05 p 10, 24.03.2005

102 RKKK 3-1-1-141-04 p 11, 02.03.2005

see aga küsimuseni, mispärast on vaja rääkida subjektiivsest koosseisust, kui tegelikkuses pole selle tuvastamine just sõna "subjektiivne" tähenduses kas mõistlik, võimalik või tihtipeale vajalikki. Ajaloolise ekskursi mõttes on ehk huvitav teada, et nõukogude karistusõiguses peeti lubamatuks kuriteo tahtliku toimepanemise kohta järelduste tegemist üksnes saabunud tagajärgede raskuse põhjal.¹⁰³ On muidugi väheusutav, et ka siis eksisteeris mingi meetod isiku tegeliku tahte kindlaks tegemiseks.

Nii kunagises Saksamaa kui tänapäevases Rootsi karistusõiguses tuntakse niinimetatud Franki vormelit, mille puhul küsitakse, kas teo toimepanija, kes riski nägi ja sellest hoolimata tegutses, oleks käitunud ka siis, kui ta oleks võinud olla kindel, et koosseisupärane tagajärg saabub.¹⁰⁴ Sellisele küsimusele jaatavalt vastamine pidavat tuvastama tahtluse. Kuigi see on kõigest üks meetod või skeem, kuidas vastata tahtluse küsimusele, on seegi näide subjektiivse koosseisu ümber valitsevast segadusest ning samas kõigi võimalikult hea subjektiivse koosseisupärasuse tuvastamise püüete täpselt ühte ja samasse punkti jõudmisest. Lõppeks jõutakse ka selle vormeli kasutamisel selleni, et isiku tahtluse asemel tuvastatakse keskmise mõistliku inimese või muu taolise hüpoteetilise konstruktsiooni hinnang ning oletus potentsiaalsele käitumisele samasuguses situatsioonis, mis tegelikult aga kõigest võib, ent sugugi ei pruugi vastata süüaluse isiklikule tahtele, arvamusele või teadmisele. Selleni on jõudnud ka Riigikohus ning öelnud järgmist: „Lootus tagajärje mittesaabumisele peab olema tõsimeelne, mis tähendab, et see toetub konkreetsetele asjaoludele ega ole sõltuvuses tema poolt mittekontrollitavast juhuslikkusest.“¹⁰⁵ Seda, mismoodi aga siiski keegi enda jaoks asjaolusid näeb, ei kontrolli keegi, jutt on siiski niiöelda keskmise mõistliku inimese hinnangust sellele, kelleks praktikas osutub jällegi kohtunik.

Hoolimata kõigest ei saa siiski väita, et probleem subjektiivse koosseisu tuvastamismeetoditega oleks täielikult märkamata jäänud. Selle töö autor ei ole õiguskirjanduses selle käsitlemist veel avastanud, ent Riigikohus mainis ühes otsuses juba 2002. aastal, et kui puuduvad igasugused muud tõendid kuriteokoosseisu subjektiivse külje kohta, saab seda tõendada objektiivse külje analüüsi kaudu.¹⁰⁶ Tõsi küll, otsus on tehtud ajal, mil kehtis veel kriminaalkodeks, ent antud selgitus ei olnud seotud ühegi konkreetse õigusnormiga ning peaks igati olema asetatav tänasesse Eesti karistusõiguse situatsiooni.

---

103 I. Rebane (koost) (viide 55), § 8 komm 7.

104 J. Zila (viide 37), lk 183

105 RKKK 3-1-1-128-06 p 10, 16.04.2007

106 RKKK 3-1-1-80-02 p 6.2, 19.06.2002

Kuigi praktikas on seaduses kirja pandud võimatusest tavapäraste õigusteaduslike võtetega üle saadud, siis parema õiguse poole püüeldes ei tuleks sellega rahulduda. On üldtunnustatud (ehkki idealistlik) tõde, et õigus peab olema kirja pandud lihtsalt ja arusaadavalt.¹⁰⁷ Siinkirjutaja arvates on see tõde karistusõiguses veelgi olulisem kui muudes õigusvaldkondades, sest siin esineb eriti teravalt ja tugevalt riikliku sunni element. Lihtsuse ja arusaadavuse põhimõtet rikub ka see, kui seaduse tekstis räägitakse subjektiivsetest tunnustest, mis sellisel kujul on tuvastamatud ning tuvastamiseks kasutatakse ikkagi analoogilisi meetodeid objektiivse koosseisupärasuse tuvastamisega. Oleks õiglane, kui ka mittejurist saaks karistusseadustiku teksti lugedes üldjoontes aru, millal on tegu karistatav ning millal mitte ning sestap ei teeks paha tunnistada, et kuriteos süüdistatava tegelik tahe teo toimepanemise ajal ei määra üks-üheselt seda, mismoodi seda subjektiivse koosseisu osas hiljem subsumeeritakse.

2. Tähelepanekuid tahtluse vormide kohta süüteokatsetes

Vajadus uurida subjektiivse süüteokoosseisu elementi käsitledes eraldi süüteokatsega seonduvat temaatikat tuleneb suuresti asjaolust, et süüteokatse puhul ei kontrollita subjektiivset koosseisupärasust deliktistruktuuris mitte objektiivse järel, vaid selle ees.¹⁰⁸ Niisugune muutus deliktistruktuuris tekitab huvi vaadata, kuidas on praktikas tuvastatud tahtlust ning selle vormi, kui puudub mõni lõpuleviidud objektiivne süüteokoosseis. Õigusajaloolise kõrvalepõikena on aga oluline ära märkida, et kui praegu on karistatav mistahes tahtluse liigiga toime pandud süüteokatse, välja arvatud need, mille põhikoosseis nõuab otsest tahtlust või kavatsetust,¹⁰⁹ siis kriminaalkodeksi kehtivuse ajal sai kuriteokatsest rääkida ainult otsese tahtluse (s.t tänasele kavatsetusele vastava tahtluse vormi) puhul.¹¹⁰

Eeltoodut arvestades tasubki kõigepealt pöörata pilk juhtudele, mil kohus on leidnud, et süüteokatse on toime pandud kaudse tahtlusega. Näiteks on Harju Maakohus nõustunud prokuröri väitega, et mõrvakatse on toime pandud kaudse tahtlusega, kui süütepudel on visatud eluruumidesse eelnevalt

107 R. Narits. Õiguse entsüklopeedia. Tallinn 2004, lk 133

108 J. Sootak. Karistusõiguse kaasusülesannete lahendamise meetodikast. Tallinn, 2008, lk 20

109 J. Sootak, P. Pikamäe (koost) (viide 53), § 25, komm 8.1.2.

110. Rebane (koost) (viide 55), § 15 komm 11.

kontrollimata, ega seal inimesi ei viibi.¹¹¹ Üllataval kombel kõlab niisugune argumentatsioon mitmeski mõttes veenvamalt kui eelnevalt käsitletud argumentatsioonid tahtluse kohta lõpuleviidud süütegude puhul. On muidugi selge, et ka siinkohal lähtutakse sellest, et keskmine mõistlik inimene peab saama aru, et süütepudelit eluruumi visates, kui ei ole kindlalt teada, et seal kedagi ei viibi, on lihtne põhjustada teise inimese surma, ent ilmselt lähtuvalt tehioludest on siinkohal vähem võimalusi teoretiseerida isiku tegeliku tahtmise keerdkäikude üle. Küll aga on Tartu Maakohus leidnud, et tapmiskatse puhul on kaudne tahtlus tuvastatud juba seetõttu, et kannatanud ja süüdistatav olid üksteise peale solvunud.¹¹²

Üldiselt paistabki, et lõpuleviidud objektiivse süüteo koosseisu puudumine ei takista üldiselt kohtutel käitumast samamoodi nagu lõpuleviidud süütegude puhul ehk tahtlus ning selle vorm tuvastatakse võrdlemisi paljasõnaliselt tehiolude põhjal. Juba varasemalt mainitud põhjustel ei ole väga lihtne seda õiguse rakendajatele ka pahaks panna. Nii on Tartu Maakohus tapmiskatse puhul kavatsetuse tuvastanud asjaoluga, et süüdistatav torkas kannatanut noaga rindu ja ütles, et kohe on kõik möödas.¹¹³ Tõtt-öelda on antud näide selles osas isegi üsna õnnelik juhuseks, sest sugugi mitte iga kord ei ole olemas süüdistatava enda verbaalne tahte manifestatsioon. Muidugi on selliste lausete puhul oluline ka analüüsida, mida ikkagi niisuguse mitmeti tõlgendatava lausega mõeldi, ent antud kohtuotsuse tekstist ei paista, et selle üle oleks vaidlust olnud.

Katse ja lõpuleviidud süüteo puhul seega ei erine tahtluse vormi tuvastamise problemaatika üksteisest olulisel määral. Teisalt ei põhjendatud üheski eelmainitud kohtuotsuses sisuliselt seda, miks tegemist on antud süüteo katsetega, mitte mõne lõpuleviidud vähemohtliku süüteo koosseisuga, mida oleks neil kõigil juhtudel leidunud: süütepudelite juhtumi puhul on võimalik ühel või teisel juhul rääkida nii raske tervisekahjustuse tekitamisest, kehalisest väärkohtlemisest kui ohtu asetamisest ning tapmiskatsete puhul samuti kas raske tervisekahjustuse tekitamisest või kehalisest väärkohtlemisest. Eriti oluline oleks seda põhjendada neil juhtudel, mil kohus leiab, et süüteokatse on toime pandud kaudse tahtlusega. Vähemalt kohtuotsuse teksti pinnalt jääb siinkirjutajale sügavalt mõistmatuks, mismoodi saab üksteise peale solvunud olemise järgi tuvastada kaudset tahtlust tapmiseks, aga mitte näiteks kavatsetust raske tervisekahjustuse tekitamiseks.

---

111 Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-9015, 13.01.2009

112 Tartu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-356/05, 08.02.2006

113 Tartu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-09-5136, 11.09.2009

Hüpoteetiliselt võiks pakkuda välja põhjusena, miks eelistatakse mõne süüteo puhul raskema süüteo katsena menetlemist lõpuleviidud kergema süüteo asemel menetlejate soovi saavutada kõrgem karistuse määr. Ent teisalt ei ole näiteks raske tervisekahjustuse tekitamise puhul maksimaalne sanktsioon sugugi märkimisväärselt väiksem kui tapmise puhul, kui võtta arvesse katse puhul karistuse ülemmäära vähendamine vastavalt KarS § 25 lõikele 6 ja § 60 lõikele 2. Kui karistusseadustiku jõustumisega süüteo ettevalmistamise dekriminaliseerimine pidi olema seotud vajadusega vähendada karistatavate tegude arvu tervikuna,¹¹⁴ siis raske on näha selle eesmärgi järjepidevust kaudse tahtlusega süüteokatse võimaldamisel, olgugi et suur osa niisugustest tegudest oleks muidu karistatavad lõpuleviidud vähemohtliku süüteokoosseisu järgi. Tõe ja tasakaalu huvides peab märkima, et näiteks Priit Pikamäe on nõukogude karistusõiguse mudelit, mis kaudse tahtlusega toime pandud süüteokatset ei tunne, nimetanud suisa arusaamatuks.¹¹⁵

---

114 J. Sootak, P. Pikamäe (koost) (viide 99), § 25, komm 4.1.

115 P. Pikamäe. Süüteokatse ja loobumine süüteokatses karistusseadustiku järgi. *Juridica*, 2001, nr 7, lk 468

Kokkuvõte

Antud töös käsitletud õigussüsteemide hulgas ei leidunud sellist, milles ei eristataks tahtluse eri liike. Sestap tuleb asuda seisukohale, et tegu on üldlevinud nähtusega, mis seejuures ei piirdu ainult kontinentaaleuroopaliku õigusruumiga, vaid võib vabalt esineda ka *common law* õigussüsteemiga riikides. Tõsi küll, Saksamaa, Rootsi ja Prantsusmaa näitel on selge, et tahtluse eri liikide seadusesse kirjutamine pole tingimata vajalik üheselt aktsepteeritud eriliigiliste tahtluste eksisteerimiseks. Neis pikkade traditsioonidega ning stabiilselt arenenud karistusõigusega riikides on mitmeliigiline tahtlus saanud lahutamatuks karistusõiguse osaks kohtupraktika ning õigusdogmaatika kaudu. Seevastu Ameerika Ühendriikides kasutatakse paljudes osariikides *American Law Institute*'i näidiskaristusseadusest inspireeritud positiviseeritud tahtluse liikide varianti, mis üllataval kombel Eesti karistusõiguse tundjatele arusaadavam kui eelmainitud pikkade traditsioonidega kontinentaaleuroopaliku õigusruumiga maade mudel.

Eesti karistusõiguses on tahtluse liikide eristamine juba seaduse teksti tasandil õigusajalooliselt oluline, sest see eksisteeris juba II maailmasõja eelses Eesti kriminaalseadustikus ning eksisteerib tänase iseseisva Eesti karistusseadustikus, kuid eksisteeris ka okupatsiooniaegses kriminaalkodeksis, mis oli muudetud kujul kasutusel kuni 2002. aastani. Mõnes mõttes võib seda tänapäeval lugeda ka paratamatuseks, sest viimase sajandi jooksul Eestis korduvalt vahetunud riigivõim on iseenesestmõistetavalt kaasa toonud ka õiguskordade vahetumise ning seetõttu pole lihtsalt olnud võimalik teisejärgulistel õigusallikatel, mis võimaldanuksid jätta tahtluse liigid positiviseerimata. Samas tuleb see õiguse selguse osas pigem kasuks. Arvamata, et kõik inimesed peaksid tingimata olema hobijuristid, peaks karistusõigus olema siiski võrdlemisi üheselt arusaadav igäühele. Sellest lähtudes võiks kaaluda ka definitsiooni lisamist karistusseadustikku, mille järgi oleks igäühele arusaadav, millised kuriteokoosseisu tunnused nõuavad kavatsetust või otsest tahtlust.

Kõige problemaatilisemaks tahtluse liigiks tänases Eesti karistusõiguses võib lugeda otsest tahtlust. Tegemist on niiöelda keskmise tahtluse liigiga, mida nõudvaid kuriteokoosseise esineb karistusseadustikus ilmselgelt kõige vähem. See on üle võetud saksa karistusõigusest, kus seda tuntakse 2. astme otsest tahtlusena. Et varasemalt tunti Eestis otsest tahtluse nime all praegusele

kavatsetusele vastavat tahtlust ning praktilist rakendust on otsesele tahtlusele võrdlemisi vähe, jääb mulje, et saksapärase kolmeliigilise tahtluse karistusseadustikku lisamine ei pruukinud olla lõpuni kõigis nüanssides läbi mõeldud. Kui vähemalt alates 1935. aastal jõustunud kriminaalseadustikust tunti Eestis kõige tugevama tahtluse vormina otsest tahtlust, on raske mõista, miks katkestati niisugune järjepidavus. Potentsiaalseid probleeme võib näha ka teise nõukogude karistusõigusest erineva nüansiga ehk süüteokatse võimalikkusega kõigi tahtluse vormide juures.

Praktilised probleemid tahtluse ning selle liikidega on iseloomuga, mis küll ei halva kuidagi õiguse rakendamist, ent on olemuslikult üsna sügavad. Üldisem probleem hõlmab endas asjaolu, et tahtlust, mis on subjektiivseks koosseisupärasuseks nimetatava nähtuse peamine komponent, ei ole võimalik tuvastada viisil, mis hajutaks igasugused kahtlused isiku tegeliku teadmise ja tahte osas. Sellise võimatuse puhul lähtutakse subjektiivse koosseisupärasuse tuvastamisel ikkagi objektiivselt kindlaks tehtavatest asjaoludest ning tehakse seejärel järeldus, mis kirjeldab niiöelda keskmise mõistliku inimese arusaama, ent mitte tingimata süüaluse oma. Selline lähenemine päästab küll tupikust, ent selle süüepiinadeta subjektiivse koosseisupärasuse tuvastamiseks nimetamine ei pruugi olla päris õiglane süüaluse suhtes.

Eelmainitust tulenevalt on ka kohtunikel keeruline otsustesse kirjutada veenvat argumentatsiooni tahtluse ning selle liikide tuvastamise kohta. Tihtipeale kipuvad need olema üldsõnalised isegi kavatsetuse puhul. Tõsi küll, Riigikohus on sellele probleemile tähelepanu pööranud ning teatavat olukorra paranemist aastate lõikes on näha vähemalt selles osas, mis puudutab argumentatsiooni pikkust mingi tahtluse liigi tuvastamisel. On selge, et isegi siis, kui ei ole võimalik päriselt tuvastada isiku tegelikku teadmist ja tahtmist, tuleb ka objektiivsete asjaolude põhjal tema tahtluse kohta järeldusi tehes see argumenteerida viisil, mis võimaldaks täpselt aru saada, miks niisugusele järeldusele on jõutud.

The forms of intent and the distinction between them in theory and practice

Abstract

The purpose of this paper is to give an overview of the different modes of intent in criminal law. Because in some cases it is impossible to analyze the forms of intent without other forms of *mens rea* short overviews of these forms are also included when necessary. The paper is divided into four chapters. The first one gives the reader an insight into the common law model of intent and also introduces the model of several civil law countries. The second chapter shows how the different modes of intent were used in the historical Estonian penal codes. Finally, the third and fourth chapters analyze the intent and its forms in current Estonian Penal Code both theoretically and practically.

In the chapter viewing the modes of intent in the common law the main example is the United States of America and American Law Institute's Model Penal Code which outlined the *means rea* model for about the half of the states in the union. Amongst civil law countries were chosen Germany, Sweden and France to create a comparison between their and Estonian criminal law. It is generally accepted truth that Estonian criminal law is heavily inspired by German law and this paper does not make a different conclusion. However, by viewing American Law Institute's Model Penal Code it can be seen that, at least when considering the model of *mens rea*, modern American criminal law is not so different as usually thought. It should be noted, though, that this paper includes no analysis on the federal law of the USA nor views specific cases of specific states.

Estonian criminal law is quite remarkable in the sense that already in the penal code that entered into force in 1935 two modes of intent were written into the law unlike in Germany, Sweden or France where this has never happened. This was also the case in the 1961 penal code of Soviet Estonia. These two penal codes' approaches are viewed in the second chapter of the paper as a historical background to today's Estonian criminal law and a necessary comparison between past and present law to understand the changes that took place in 2002. Both of these penal codes included two forms of intent but they differed because although the penal code which entered into

force in 1935 was inspired by Russian Empire's criminal law, it did not possess the specific qualities of Soviet criminal law.

The third and fourth parts of the paper give an overview of today's Estonian Penal Code's forms of intent. Theoretically the intent is divided into three forms: indirect intent, direct intent and deliberate intent. These forms are identical to those known in German criminal law, however, in Germany they are not written into the penal code. In addition to the theoretical overview, the fourth chapter also looks on the practical problems related to the three forms of intent and the conception of guilty mind in general. The main method for gaining insight into everyday practice is analyzing court decisions from all three levels of Estonian court system. The Supreme Court has frequently reminded that courts cannot establish *mens rea* without the analysis of evidence in their decisions to support the chosen form of *mens rea*. Unfortunately this has not stopped the lower levels of the court system from stating certain forms of intent with no or less than convincing argumentation.

The main conclusion of the paper is that there are some problems identifying the real mode of *mens rea* with the available methods. The guilty mind is asserted by analyzing evidence which is very similar to the evidence that is used to assert the objective elements necessary to constitute an offence. However, most of these problems are not unique to Estonian law and are related to the fact that mind reading is impossible. Still, from the analyzed court decisions it can be seen that identifying the form of intent is generally deemed to be a quite minor problem and there are not many cases where this is convincingly written into the decision. Having put together the impossibility of mind reading and generally low interest among those who apply the law to deal with *mens rea* questions, there may be ways to clarify the law and make it more honest from the layperson's viewpoint.

Kasutatud kirjandus

1. **Bohlander, M.** Principles of German Criminal Law. Oxford: Hart, 2009;
2. **Cook, J. A; Wyrsh, J. R.** The Missouri *Mens Rea* Requirement: New Missouri Supreme Court Opinion and How The Requirement has Changed. - UMKC Law Review, 1997-1998, Vol 66, p 499 – 512;
3. Eesti NSV kriminaalkodeksi. Kommenteeritud väljaanne. Koost I. Rebane. Tallinn: Eesti Raamat, 1980;
4. Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. - <http://www.eki.ee/dict/qs2006/> (10.12.2009);
5. **France, S.** Gains and Lost Opportunities in Canadian Constitutional *Mens Rea*. - Queen's Law Journal, 1994-1995, Vol 20, p 533 – 555;
6. **Gropp, W.** Subjektiiivne teokoosseis, süü ja vastutuse subjektiiivsed alused. - Juridica, 2004, nr 3, lk 176-182;
7. **Hattenhauer, H.** Euroopa õigusajalugu. Tallinn: Juura, 2007;
8. **Holley, D.** The Influence of the Model Penal Code's Culpability Provisions on State Legislatures: A Study of Lost Opportunities, Including Abolishing the Mistake of Fact Doctrine. - Southwestern Law Review, 1997-1998, Vol 27, p 229 – 263;
9. **Kadish, S. H.** The Model Penal Code's Historical Antecedents. - Rutgers Law Journal, 1987-1988, Vol 19, p 521 – 538;
10. **Kangur, A.** Kuidas kõnelda USA karistusõigusest. Mõne termini kasutusest. - Õiguskeel, 2007, nr 2, lk 3 – 17;
11. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Koost J. Sootak ja P. Pikamäe. Tallinn: Juura, 2002;
12. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Koost J. Sootak ja P. Pikamäe. 3., täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura, 2009;
13. **Kondratjev, A.** Süüteo mõiste Prantsuse karistusõiguses. Bakalaureusetöö. Tartu, 2002;
14. **Mannheim, H.** Mens Rea in German and English Criminal Law. - Journal of Comparative Legislation and International Law. 3rd series, 1935, Vol. 18, p 82 – 101;

15. **Mendez, M. A.** A Sisyphian Task: The Common Law Approach to Mens Rea. - UC Davis Law Review, 1994-1995, Vol 28, No 2, p 407 – 443;
16. **Narits, R.** Õiguse entsüklopeedia. Tallinn: Juura, 2004;
17. Piibel. Vana ja uus testament. Soome piibliselts, 1989;
18. **Pikamäe, P.** Kavatsetus, otsene ja kaudne tahtlus - kolmeliigiline tahtlus karistusseadustikus. - Juridica, 2001, nr 7, lk 456 – 463;
19. **Pikamäe, P.** Süüteokitse ja loobumine süüteokitses karistusseadustiku järgi. Juridica, 2001, nr 7, lk 464 – 474;
20. **Pikamäe, P.** Tahtluse struktuur. Tahtlus kui koosseisupäraste asjaolude teadmine. Doktoritöö. Tartu, 2006;
21. **Pürn, K.** Varguse deliktstruktuur ja selle järgimine maakohtute 2006. ja 2007. aasta otsustes. Bakalaureusetöö. Tartu, 2008;
22. **Saar, V.** Tahtlus ja selle liigid nõukogude kriminaalõiguse järgi. Diplomitöö. Tartu, 1971;
23. **Saarmann, K; Matto, K (koost).** Kriminaalseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Autorite Kirjastus, 1937;
24. **Samson, E.** Kriminaalõiguse üldosa. Abimaterjal kohtunike ja prokuröride järelkoolituse karistusõiguse õppegrupile. Tallinn, 2000;
25. Seksuoloog: pedofiilia on ühiskonnaohtlik haigusseisund. - <http://www.postimees.ee/?id=184460> (10.12.2009);
26. Seletuskiri karistusseadustiku eelnõu juurde. - <http://web.riigikogu.ee/ems/saros/9916/991610003.html> (16.04.2010);
27. **Sootak, J.** Karistusseadustiku süüteomõiste ja deliktstruktuur. - Juridica, 2001, nr 7, lk 447 – 455;
28. **Sootak, J.** Karistusõiguse kaasusülesannete lahendamise meetodikast. Tallinn: Juura, 2008;
29. **Zila, J.** Tahtlus kriminaalõiguses: viimase aja areng Rootsi õigusteaduses ja praktikas. - Juridica, 2004, nr 3, lk 183 – 188;
30. The Swedish Penal Code of 1965. - Duke Law Journal, Vol. 1968, No. 1, p 67 – 93;
31. **Tibar, I.** Kelmus Eesti kehtiva ja uue kriminaalõiguse järgi. Lõputöö. Tartu, 2001.

Kasutatud normatiivmaterjal

1. Codé Penal - http://195.83.177.9/upl/pdf/code_33.pdf (30.03.2010);
2. Eesti NSV kriminaalkodeks. Ametlik tekst muudatuste ja täiendustega seisuga 1. veebruar 1984. Tallinn: Eesti Raamat, 1984;
3. Euroopa Ühenduste finantshuvide kaitse konventsioon – RT II, 06.01.2005, 1, 1;
4. Karistusseadustik – RT I 2001, 61, 364; 2010, 17, 93;
5. Kriminaalkodeks – RT I, 21.03.1997, 21/22, 353;
6. Kriminaalmenetluse seadustik – RT I 2003, 27, 166; 2010, 8, 35;
7. Kriminaalseadustik – RT 1929, 56, 396;
8. Model Penal Code. Uniform Laws Annotated, 2001;
9. Strafgesetzbuch - <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> (05.12.2009);
10. The Swedish Penal Code - <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf> (05.12.2009).

Kasutatud kohtupraktika

1. Harju Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-9015, 13.01.2009;
2. Pärnu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-07-7918, 23.02.2009;
3. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-80-02, 19.06.2002;
4. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-107-02, 25.10.2002;
5. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-124-04, 23.12.2004;
6. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-141-04, 02.03.2005;
7. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-16-05, 24.03.2005;
8. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-128-06, 16.04.2007;
9. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus 3-1-1-18-08, 23.05.2008;
10. Tallinna Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-13885, 08.06.2009;
11. Tartu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-506/2005, 20.12.2005;
12. Tartu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-356/05, 08.02.2006;
13. Tartu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-8618, 22.10.2008;
14. Tartu Maakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-09-5136, 11.09.2009;
15. Tartu Ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas nr 1-08-9426, 06.05.2009.